

Primadonnák a nagyváradai színpadon

Három művésznőről, színésznőről, primadonnáról, díváról szól ez az írás, akik a '20-as években játszottak a Szigligeti Színház színpadán. Mit játszottak? Elkápráztattak, örömet okoztak, sőt viszályok, villongások hősnői voltak. Három olyan egyéniségről, akik meghatározó személyiségei voltak a nagyváradai színház társulatának abban az időszakban, amikor itt játszottak. Természetesen mindhárman a közönség kedvencei voltak, rajongott értük a város színházba járó közönsége. E három kimagasló képességű hölgy: Pintér

Pintér Böske

Böske, Zilahy Irén és Dajka (Dayka) Margit.

Kezdjük mindjárt **Pintér Böskével**, aki Pintér Erzsébet néven látta meg a napvilágot Budapesten 1895. január 19-én, és ott is halt meg 1981. november 8-án. A *Magyar Színházművészeti Lexikon* sem születésének idejét, sem helyét nem adja meg, ellenben az itteni szócikkből megtudjuk, hogy a színésznő 1923-ban Nagyváradon már ünnepeelt primadonna volt, Fehér Imre, Gáspár Jenő és Ferenczy Gyula társulatainak egyik erőssége. 1927-től, három évad kolozsvári szerződés után Brassóban és a Székelyföldön játszott. A *Brassói Lapok* szerint az 1925–26-os évad legsikeresebb előadása, a *Csókos asszony* az ő nevéhez fűződött. Hasonló méltatások jelentek meg róla 1927–1934 között a székelyudvarhelyi fellépések nyomán is. Nemcsak operettekben lépett fel, hanem prózai darabok hősnőit, népszínművek kardos menyecskéit is sikerrel elevenítette meg. Főszerepeket játszott Farkas Imre *A nótás kapitány* és Iglói diákok, Szirmai Albert *Mézeskalács*, Szigligeti Ede *A cigány* című darabjaiban. Csak érdekességként említjük meg, hogy ha fellapozzuk a *Színházi Élet* 1929. április 16-iki számát, egy érdekes listát találunk az akkori Magyarország kedvenceiről, amit közönségsvavazatok alapján döntöttek el, és hetente lehetett szavazni egy, a lapban található szel-

vényen. Azon a héten a pécsi színház-kedvelők kedvencei között ott találjuk Pintér Böske nevét is.

Olvasgatva a korabeli napilapokban, a színházi újságokban megjelent írásokat, kritikákat és főleg elolvasva Parlagi Lajos *Színház* című könyvét, könnyen megrajzolhatjuk Pintér Böske portréját. Az általános vélemény szerint a színésznő tehetséges, jókedvű és temperamentumos volt. Olyannyira hatással volt a többi erdélyi színésznőre, hogy szerepeit a kolléganők szó szerint lemásolták, így aztán minden színpadon úgy tűnt, hogy Pintér Böske játssza az illető szerepet. Így aztán nem csoda, hogy korának legnépszerűbb szubrettje volt Erdélyben. „Szesélyes, nyugtalan, egy-egy új szerepénél a beszámíthatatlanságig ideges volt. Premier előtt mindenkiel összeveszett a színháznál, utána már megszeliült és mindenkitől, az egész színháztól bocsánatot kért.” Ezt írta a színésznőről Parlagi Lajos, aki igazgatója és rendezője is volt nagyváradi éve alatt. Igen, sokszor a veszekedésig fajultak a társulati összejövetelek már a szerepek kiosztásánál. Parlagi is kitarzott álláspontjánál, már csak a színház érdeke, rendje és fegyelme érdekében is, a művész pedig hírneve érdekében. Történt egyszer, hogy Parlagi a *Pompadour* című operett címszerepét Kovács Katóra osztotta, aki alkatiilag is, hangminőségben is megfelelt a szerepre, ezt viszont Pintér Böske nem hagyta szó nélkül. Berontott az igazgatói irodába és azzal fenyegetőzött, hogy ha nem ő kapja a szerepet, azonnal szerződést bont. És ezután nem járt be sem a próbákra, sem az előadásokra. Orvosi igazolásokkal igazolta hiányzásait, aztán pedig a nyilvánossághoz fordult. A váradi

színpártoló hölgyek és urak pedig valóságos ostrom alá vették az irodát azért, hogy meggyőzzék Parlagit, hogy mégis Pintér Böskével játssza a *Pompadour* főszerepét. Még pártok is alakultak a városban, ki ennek, ki annak érdekében „harcolt”. De az igazgató nem változtatott döntésén. Utolsó kísérletként felkérte Tabéry Gézát, hogy próbálja meggyőzni a Pintér-pártot, de az író megviccelte az igazgatót, kettős játékot űzött, biztatta mindkét felet. Végül a Pintér-párt hangadói, Horváth Árpádné és Rimanóczy Kálmánné, bár akaratukon kívül, de elérték, hogy a színésznő szerződést bontott. Látszólag ők nyerték a csatát, ám a darab Kovács Katóval a címszerepben óriási sikert aratott. Pintér Böske kisebb társulathoz szerződött, ahol nem értékelték úgy, mint Váradon. Később, amikor a kedélyek megnyugodtak, a nőegylet biztatására, az igazgató jóváhagyásával és természetesen nagy örömeire Pintér Böske vendégszerepelt néhány estén a színházban. Hatalmas sikerek és ünneplés volt a jutalma. Ám a *Pompadour*ban nem volt sikere. Így aztán ezt a csatát Parlagi nyerte. Később ezek az igazgató és a színésznő közötti villongások polémiákhoz vezettek, mégpedig a *Napló* és a *Szabadság* hasábjain. Ezek mind a szerződésekről és a pénzről szóltak, de inkább a sértődöttség volt a kiváltó ok. Mindenesetre tény, hogy Pintér Böske soha nem nyerte vissza azt a népszerűséget, amit nagyváradi éve alatt élt meg.

A második, Nagyváradon szép sikereket elérő színésznő, akivel ebben az írásban foglalkozunk, **Zilahy Irén**. A *Hangosfilm* című portálon a következőket olvashatjuk róla: Eredeti neve: Gajdzinszky Irén Mária.

Zilahy Irén

Szülei: Gajdzinszky Pál színész, G. Szabó Mária színésznő. A nagyváradi Immaculata-zárdában tanult, majd orvosnak készült, de a színi pálya jobban vonzotta. 1924-ben Aradon kezdte pályáját, utána Temesvárott és Erdélyben működött. 1927-től 1930-ig a Városi Színház tagja volt Budapesten, de játszott a Budai Színkörben, a Király és a Magyar Színházban is. 1931-ben külföldre ment, Párizsban és Berlinben fellépett színpadon és filmen is. 1937. augusztus 3-án férjhez ment Benedek László orvosprofesszorhoz és visszavonult a pályától. Budapest első bombázásakor édesanyjával együtt életét vesztette. 1937-ben az *Úrilány szobát keres* c. film női főszerepét, Székely Klárit játszotta el.

Nos, Zilahy Irén nem nagyváradi születésű, Kaposváron látta meg a napvilágot 1902. augusztus 10-én, de kötődése volt a Körös-parti városhoz és színházához, mert apja, Gajdzinszky Pál Antal, anyja, a váradi

születésű Szabó Mária Karolina, mindketten színészek voltak, a Szigligeti Színház tagjai. A fenti szócikkben, sőt a Wikipédia Zilahy Irénről szóló szócikkében is azt olvashatjuk, hogy a kis Irén a nagyváradi Immaculata-zárda növendéke volt, ezzel szemben Parlagi Lajos *Színház* című munkájában a következőket írja: „Ő mint kisleány a váradi Orsolya zárdában lévő gimnáziumba járt és onnan került a színpadra is. Érdekes, hogy egy időben két volt Orsolya zárdabeli növendék is működött társulatomnál, Zilahy Irén és Kovács Kató, mindkettőt nagyon szerette a közönség.” Ezen kár lenne vitatkozni, ezért inkább lássuk, milyen is volt a kis Irén kapcsolata a színházzal és a közönséggel. A róla megjelent írásokból, főleg Parlagi könyvéből az derül ki, hogy „olyan tipegő-topogó, apró lépésű, hamupipőke-szerű megjelenésű és természetű egyéniség volt, akinek minden ügyes-bajos dolgát édesanyja intézte”. A korabeli lapokban megjelent kritikákból és a már fentebb említett könyvből kiderül, hogy az édesanya, aki nagyon jártas volt a színházi világban, mindent megtett leánya népszerűségének érdekében. Tudta, hogyan kell elindítani egy karriert, hogy annak mindenképp sikeresség legyen a vége. Nagy rajongótábort verbuvált a lánya köré, amely nemcsak színpadi megjelenéseikor és játék közben tapsolta, hanem a próbákra is elkísérte. Valóságos tapsorkánokat rendeztek, ami persze nem nagyon tetszett Pintér Böske „pártjának”.

„Lett is erre olyan szubrett-ünnepelési versengés, amilyent régen nem látott a színház. Virágosó, csokrok, ajándékok, előadás alatti nagy ünneplések, előadás után valósággal lázban égett

a két táborra szakadt fiatalság, akik a színház földszinti és emeleti állóhelyein helyezkedtek el. Jobboldalon a Zilahy-párt, baloldalon a Pintér-párt.” A versengésnek az vetett véget, hogy Zilahy Irén mamája vendégséget rendezett a „párt” tagjainak jutalmul a sok éljenzésért és tapsért. Egy felelőtlen rajongó kihasználta ismeretségét és az egyik váradi lapban nem éppen jó beállításban festette le a Zilahy mama figyelmességét. Ezután a színésznő gyűlésre hívta rajongóit és megkérte őket, hogy fejezzék be a látványos ünneplést, mert a versengésből nagyon rossz hangulat keletkezett a próbákon és az öltözőben is. Ugyanakkor mindez támadási felületet jelentett számára a sajtóban is. Ezért megígértette rajongóival, hogy felhagynak ezzel a kedves, de már inkább ártó szokással. Így aztán Zilahy Irén legközelebbi fellépésén üres volt a földszinti és az emeleti állóhely a jobb oldalon. Nemsokára a másik párt is beszüntette a zajos ünneplést, így innentől kezdve már csak a földszint és a páholy tapsolt Pintér Böskének és Zilahy Irénnek. A következő szezonban Parlagi szerint Zilahy Irén Kolozsvárra szerződött, onnan Budapestre, végül 1931-ben kiment külföldre. Bécsben láthatta a közönség, az osztrák fővárosból London hódította el egy operett-film főszerepére, majd Párizs következett (mert a szorgalmas fiatal színésznő – megtanult franciául is). Bécsben Irene von Zilahy volt, a Szajna partján Iréne de Zilahy lett belőle: francia filmsztár. 1937-ben hazaköltözött a magyar fővárosba, időlegesen visszavonulva, 1943-ben meglebegtette a színpdi visszatérését, de a következő év április 3-án, az első nagy amerikai bombatámadásban te-

litalát érte a lakóházát, a romok alatt halt meg.

Harmadik színésznőnk **Dajka (Dayka) Margit**. „Nagyváradon látta meg a nagyvilágot 1907. október 13-án. Az I. világháború idején Nagyvárad utcáin újságot árult. Színpadon először kilenc évesen a liftes bojt játszotta a Nagyvárad Szigligeti Színházban a *Sztambul rózsája* c. operettben. Elvégezte Hetényi Elemérnek, a színház főrendezőjének magán-színiiskoláját és a színház tagja lett. Hamarosan Kolozsvárra szerződött Janovics Jenő, itt szubrett- és naiva-szerepeket játszott. Kolozsvárról Miskolcra szerződött, 1928-29-ben Szegeden játszott, majd a bp.-i Vígszínház szerződtette. Bemutatkozó szerepe itt Emőd Tamás-Török Rezső: *Két lány az utcán* Vica- szerepe volt, s egy csapásra meghódította a közönséget és a kritikát. Kezdetben naiva-szerepekben lépett

Dayka Margit

A nagyvárad Aranymadár szerelői
EFÉNYI BÖSKE, GRÓF LÁSZLÓ, PINTÉR BÖSKE, HETÉNYI ELEMER, PATTANTYUS A. MÁRÓ
Weisz fény

A nagyvárad Aranymadár, amelyben Pintér Böske is játszott. Archív fotó (Fidelio.hu)

föl, de gyakran játszotta a vígjátékok temperamentumos leányszerepeit is.” Ennyit idéznék róla a *Magyar Életrajzi Lexikon*ból, mert inkább azt szeretném bemutatni, miként vélekedett róla Parlagi az írásomban sokszor említett *Színház* című munkájában. Tudjuk, hogy a művész nem sokat szerepelt a nagyvárad színpadon, de később, mint fiatal, majd kiforrott színésznő, már sokszor vendégszerepelt szeretett szülővárosában. A közönség pedig rajongva szerette őt. Lássuk tehát, mit ír Parlagi Lajos Dayka Margitról: „Nem volt csodagyermek, de ösztönösen okos, bizonyos szempontokon keresztül nézve az ő életének körülményeit, azt mondhatnám, hogy az isteni gondviselés irányította ennek a szegénysorban élő gyermekeleánynak az elhatározását, hogy éppen a színpályát választotta. Valami belső erő, valami bűvös kényszer hajtotta őt a színház felé, ahol a sok nélkülözés, sóvárgás, és a szebb utáni áhítózás után fényt, csillogást,

becéző szeretetet talált! Mindenki úgy tekintett rá a próbákon, mint egy ösztönös tehetségre, aki minden szónak, mondatnak az elmondásával, valami különös ízt, szépséget adott a nyelvnek, mert az olyan varázslatosan, közvetlenséggel jött az ajkáról, hogy mindenkit már a beszédjével elbűvölt. Hogy mennyire tehetséges volt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, amikor a színház operett színésznői valamelyik szerepet csupán szeszélyből nem akarták eljátszani és azt a kiosztás után nem vették át, én csak annyit izentem a szereposztóval: 'Ha a művész nem veszi át a szerepét, úgy adja át a szerepet és az énekstimmet Dayka Margitnak.' Erre a dédelgetett színésznők azonnal eljátszották a szerepeket és senki nem adott vissza semmit.”

Miután Hetényinél levizsgázott, tapasztalta, hogy senki nem próféta a saját hazájában, mert nemigen játszott nagy szerepeket itthon. Pedig gyönyörű énekhangja volt, nagy tehetséggel énekelt mind operett dalokat, mind népdalokat. Hamarosan Kolozsvárra szerződött, onnan Szegedre, majd Budapestre, ahol igazi sztárrá vált mind a színpadon, mind pedig a filmvászonon. Mindig szerény, jószívű volt, sosem fennhéjázó. Amilyen sűrűn csak tehette, hazalátogatott Váradra édesanyját meglátogatni, ha csupán rövid időre is. 1986. május 24-én hunyt el Budapesten.

Farkas László

Források: Nagyvárad, Nagyvárad
Napló napilapok, Parlagi Lajos
Színház című munkája